

*Prozos santūrumu ir žavesiu prilygsta Kazuo Ishiguro,
savitumu – Haruki Murakami.*

Los Angeles Times

Yoko Ogawa
begalinė
lygtis

小川
洋子

baltos lankos

Yoko Ogawa

Begalinė lygtis

romanas

Iš japonų kalbos vertė Gabija Enciūtė

baltos lankos

Pirmąsias dvi savaites tiesiog nežinojau, ko griebtis, ir per dieną nusiplūkdavau mirtinai. Rodos, nedirbu ypač sunkaus fizinio darbo – o visgi raumenys taip sustingdavo ir persitempdavo, kad slinkdama namo jusdavau, koks sunkus visas kūnas. Bet kuriam agentūros pasiūstam darbininkui reikia laiko įsigyventi į darbo ritmą ir su visais klientais šiek tiek užtrunki, kol apsipranti, bet Profesoriaus atvejis man buvo ypač išsunkiantis. Paprastai beklausant darbdavio nurodymų ir paliepiamų – „prašau pasirūpinti šituo, ano daryti jokių būdu negalima“ – savaimė paaiškėja kliento charakteris; imi geriau suprasti, ko iš tavęs tikimasi, kaip su šiuo asmeniu geriausia spręsti iškilusius nesutarimus ir panašiai. Bet juk Profesorius niekada man nenurodinėjo ir nieko neprašė. Paprasčiausiai ignoravo mane, lyg jam būtų visiškai pakakę, kad pabūčiau nieko neveikdama, ir tiek.

Vadovaudamasi pagyvenusios kliento svainės nurodymais, nusprendžiau pirmiausia pasirūpinti pietumis, tad apžiūrėjau šaldytuvą ir visas virtuvės spinteles. Išskyrus dėžutę sudrėkusių avižinių dribsnių ir prieš ketverius metus baigusį galioti makaronų pakelį, neradau nieko, ką galėčiau pavadinti maisto produktais.

Pasibeldžiau į Profesoriaus kabineto duris. Nesulaukiau atsakymo, tad pasibeldžiau dar kartą. Jokios reakcijos. Puikiai suprasdama, kad taip elgtis nedera, vis viena pravėriau duris ir kreipiausi į virš darbo stalo palinkusio Profesoriaus nugarą:

– Labai atsiprašu, kad sutrukdžiau jums dirbti, bet...

Nugara net nekrustelėjo. Pamaniau, kad jis arba neprigirdi, arba ausis užsikimšęs kamštukais, tad prisiartinau.

– Ko pageidausite pietums? Jei pasakytumėte, ką mėgstate, kokio maisto nepakenčiate, ar turite kokių nors alergijų... labai padėtumėte.

Kabinete tvyrojo popieriaus kvapas. Galbūt todėl, kad kambarys buvo prastai vėdinamas, kvapas, rodėsi, laikosi jo kampuose. Iki pusės langą dengė knygų lentyna, o į ją netilpę tomai šen ir ten riogsojo sukrauti į krūvas. Jų rietuvės gožė net sienos nišoje įtaisytą lovos čiužinį. Ant darbo stalo nebuvo kompiuterio, gulėjo tik vienišas atverstas sąsiuvinis, bet Profesorius rankose nelaikė jokių rašymo reikmenų. Tik spoksojo kažkur į vieną tašką, ir tiek.

– Jei neturite jokių pageidavimų, ką nors suimprovizuosiu pati. Ar taip tiks? Jei visgi ko nors norėtumėte, sakykite, nesikuklinkite.

Netyčiomis akis užkliuvo už kelių ant jo kostiumo kabančių užrašų lapelių: „...klaidingas analizės metodas, kuris...“; „...Hilberto 13-osios problemos...“; „...elipsinės kreivės...“ Tarp daugybės skaičių, terminų ir sutrumpinimų buvo tik vienas lapelis, kuriame įrašytą sklandų sakinį galėjau suprasti šimtu procentų. Ant murzino, užsiraičiusiais kampeliais užrašų lapelio, matyt, jau ilgus metus kabančio toje pat kostiumo vietoje, buvo parašyta: „Mano atmintis nelaiko ilgiau nei 80 minučių.“

– Visiškai neturiu ką tau pasakyti, – netikėtai atsisukęs, garsiai pareiškė Profesorius. – Šiuo metu aš mąstau. Kai mane sutrukdo bandanti mąstyti, jausmas toks nemalonus, lyg kas būtų čiupęs už gerklės. Jei kas įsiveržia be jokių ceremonijų kaip tik tuo metu, kai kuždu meilnius žodelius skaičiams, tai dar baisiau, negu lįsti pasižiūrėti į kitą žmogų, kol jis tualete. Ką sau galvoji, panelyt?

Nulenkusi galvą nežinia kiek kartų atsiprašiau, bet, regis, mano apgailestavimai jo nepasiekė. Jis jau vėl buvo užsispokojęs į vieną tašką tiesiai priešais save.

Būti aprėktai pačią pirmą dieną ir dar kol nespėjau jokio darbo padaryti... „Oho, na ir prisidirbau! Kad tik netapčiau dešimtąja žvaigždute kliento kortelėje“, – pamaniau. Nutariau iškart įsikalti į galvą, kad negalima trukdyti Profesoriaus, kai jis „mąsto“, kas benutiktų.

Bėda ta, kad Profesorius – kaip netrukus paaiškėjo – mąstydamas išlindęs iš kabineto ir atslinkęs prie pietų stalo; mąstydamas skaliaudamas gerklę virš kriauklės vonioje; mąstydamas net ir pradėjęs daryti savo keistą mankštelę raumenims atpalaiduoti. Nekreipdamas dėmesio į tai, ką veikia, automatiškai kabindavo prieš nosį padėtą maistą burnon, daug nekrantęs prarydamas ir vėl jam būdingais minkštučiais, tyliais žingsniais nutapsėdamas į kabinetą. Negalėjau jo pasiklausti nei kur padėtas kibiras grindims plauti, nei kaip įjungti ir išjungti vandens šildytuvą. Kuo atidžiausiai stengdamasi nekelti bereikalingo triukšmo klydinėjau nepažįstamuose namuose ir kone kvapą sulaikiusi laukiau, kol Profesoriaus nepailstančios smegenys teiksis stabtelėti bent minutės pertraukėlės.

Buvo penktadienis; baigėsi antroji mano darbo jo namuose savaitė. Šeštą vakaro Profesorius sėdo prie valgomojo stalo, atrodydamas ir elgdamasis kaip paprastai. Kadangi visados valgo beveik nesąmoningai, nekreipdamas į maistą dėmesio, nusprendžiau, jog jam tikrai nelabai tiks patiekalai, kur reiktų išimti kaulus, ištraukti ašakas, šalinti kevalus ar kiaukutus ir panašiai. Būtent todėl paruošiau tirštą troškinį su daug padažo – su tokiais patiekalais valgytojui netenka vargti, gali vienu įrankiu, šiuo atveju šaukštu, suvartoti ir mėsą, ir daržoves.

Galbūt todėl, kad anksti neteko tėvų, Profesoriaus manieros prie stalo tikrai nebuvo išpuoselėtos. Nėra tekę išgirsti jo

bent puse lūpų sumurmant „atrodo skaniai“ ar panašiai; valgydamas laistėsi, terliojosi, o kartais netgi susuktos ne visai švarios medžiaginės servetėlės kampu imdavo krapštytis ausis. Tiesa, maisto skoniu niekad nesiskųsdavo, kita vertus, nepastebėjau nė ženklo jo pastangų maloniai ar bent mandagiai pasišnekučiuoti su manimi, kai patarnavau prie stalo.

Staiga pamačiau, kad prie jo rankogalio prikabintas naujutėlis užrašų lapelis. Dar šįryt jo tikrai ten nebuvo. Kaskart Profesoriumi nardinant šaukštą į dubenėlį imdavo atrodyti, kad popieriaus lapukas irgi tuoj tuoj paragaus troškinio.

Mažutėmis, suklypusiomis raidelėmis jame buvo pakraigaliota „naujoji namų šeimininkė“, o po užrašu nupieštas trumpų plaukų apgaubtas moters veidas apvaliais skruostais ir su apgamu prie lūpos. Paveikslėlis tikrai darželinukiško lygio, visgi akimirksniu atpažinau save.

Besiklausydama, kaip Profesorius šliurpia troškinį, pamėginau įsivaizduoti jį, skubantį mane nupiešti bei aprašyti, kol tas atsiminimas nepradingo. Tas vienišas lapelis buvo svarus įrodymas, kad naujasis klientas bent kartą man paaukojo truputį brangaus laiko, kurį galėjo skirti matematiniams apmąstymams.

– Gal norėtumėt pakartoti? Išviriau daug, tad įpilsiu, kiek tik pageidausit, – užsimiršusi lengvabūdiškai prašnekau.

Vietoj atsakymo teišgirdau matematiką atsiriaugėjant – jis jau buvo pakeliui į kabinetą. Troškinių dubenėlyje buvo likusios tik morkos.

Kitos savaitės pirmadienį, kaip paprastai, vėl prisistačiau ir parodžiau į lapelį prie Profesoriaus rankogalio. Kurį laiką jis žiūrėjo pakaitomis čia į mano veidą, čia į lapelį, mėgindamas

suvesti galus, o galiausiai supratęs esmę tik atsikrenkštė ir paklausė mano batų dydžio bei telefono numerio.

Netrukus supratau, kad nuo praeitos savaitės kai kas visgi pasikeitė: Profesorius parodė man pluoštą lygtimis išmarginėtų popieriaus lapų ir paprašė išsiųsti juos leidiniui *Journal of Mathematics*.

– Atsiprašau, bet ar negalėtum... – ši mandagi įžanga į jo pirmąjį prašymą man absoliučiai niekuo nepriminė kalbėsenos to asmens, kuris anądien piktai rėkavo savo kabinete. Matyt, Profesoriaus galva jau nebebuvo užimta „mąstymu“.

– Žinoma, man visai nesunku, – užtikrinau.

Ant voko po vieną raidelę atidžiai nurašiau lotynišku alfabetu išspausdintą uždavinių konkursą rengiančio žurnalo pavadinimą, kurio net nežinojau, kaip ištarti, ir pakylėta nulėkiau iki pašto.

Kai nemąstydamas, pavalgęs Profesorius dažnai įsitaisydamas valgomajame palei langą stovinčiame fotelyje pasnausti, tad man pagaliau pasitaikė proga išvalyti kabinetą. Plačiai atvėriau langą, antklodę ir pagalvę pakabinau sode išvėdinti ir įjungiau dulkių siurblių aukščiausia pavara. Kambarys buvo sujauktas ir apkrautas daiktais be jokios sistemos, bet nepasakytum, kad nejaukus. Vos spėjau susiurbti aibę plaukų ir pūkų, susikauptusių po stalu, iš tarpų tarp knygų – čiulpinukų pagaliukus, saldainių popierėlius ir net gruzdinto viščiuko kaulus, – bet kažkodėl nei nustebeu, nei pasišlykštėjau.

Veikiausiai todėl, kad miegamajame tvyrojo lig tol nepažinto atskonio ramybė. Ne šiaip sau tylą, kuri pasklinda, kai paprasčiausiai nėra garsų, – ne, šį kambarį tirštai buvo nudažiusi po skaičių girią klajojančio Profesoriaus širdį džiuginanti ramuma ir jos negalėjo paslėpti nei išslinkusiais plaukais

nuklotos grindys, nei joks pelėsis. Ta tyluma buvo skaidri kaip miško gilumoje pasislėpusio ramaus ežero vanduo.

Taip, iš tiesų atmosfera Profesoriaus darbo ir miego kambarėje buvo neprasta, bet jei kas manęs paklaustų, ar patalpa sukėlė smalsumą (ar bent šioki toki susidomėjimą), tektų tik papurtyti galvą. Nepavyko rasti jokie vaizduotę žadinančio objekto, tinkamo nekaltai pramogai, kuria slapčia užsiimanamų šeiminkės: nei nostalgiskų niekelių, keliančių šypsni ir pasakojančių savininko gyvenimo istoriją, nei paslaptinų senų nuotraukų, nei pasigėrėjimo (ar pasibaisėjimo) atodūsi išprovokuojančių įspūdingų interjero puošmenų.

Iškėlusi plunksninę dulkių šluostę, puoliau knygų lentynėle. *Grupių teorija, Sveikieji skaičiai algebroje, Skaičių teorijos tyrimai...* Ševaljė, Hamiltonas, Tiuringas, Hardis, Beikeris... Buvo keista matyti tokią milžinišką sancaupą knygų ir tarp jų nė vienos, kurią knietėtų atsiversti. Bent pusė tomų buvo užsienio kalbomis, tad net nugarėlių nesugebėjau perskaityti. Ant rašomojo stalo mėtėsi keletas konspektų sąsiuvinii, saujelė sąvaržėlių ir atbukęs 4B minkštumo pieštukas. Tokia neįdomi, nyki aplinka, kad net nepagalvotum, jog čia verda intensyvus intelektualinis darbas. Vos keli pabirę trintuko trupinėliai tepriminė, kad dar vakar čia buvo rašoma, trinama, mąstoma.

„Iš matematiko tikėtumeis, kad bent jau turės įdomių daikiukų, kokių nerasi kanceliarinių prekių kioskelyje, – kaip antai didelio tikslumo kompasų ar matlankių ir liniuočių su nesuprantamais priedais“, – truputį nusivylusi galvojau, šluodama trintuko nuobiras, dailiai dėdama į krūvelę sąsiuvinii ir rankiodama pasklidusias sąvaržėles. Medvilne aptrauktoje

darbinėje kėdėje jau turbūt negrižtamai įdubusi užpakalio formos duobelė.

– O kada gi tavo gimtadienis? Kurį mėnesį ir dieną? – Tą vakarą baigęs valgyti profesorius ne iškart pranyko kabinete. Man tvarkant indus lūkuriavo prie stalo ir atrodė ieškąs, kokia čia tema mane geraširdiškai pakalbinus.

– Vasario dvidešimtąją, – prisipažinau.

– Maaaat kaip! – nutęsė pagyvenęs ponas.

Profesorius iš mišrainės buvo vėl išrankiojęs ir į šalį pastūmęs morkas. Nurinkau indus ir ėmiau šluostyti stalą. Net ir tais kartais, kai nebuvo nugrimzdęs į apmąstymus, Profesorius valgydamas laistydavo maistą per šaukšto ir lėkštės kraštus. Pavasaris jau buvo įsibėgėjęs, bet vos sutemus vis dar staigiai atvėsdavo, tad kambario kampe kūrenosi žibalinė krosnelė.

– Ar jūs nuolatos štai taip siunčiate straipsnius į žurnalus? – pasiteiravau. – Tokius kaip tas, kurį nunešiau į paštą?

– Ten ne straipsniai ir išvis – nieko akademiško. Linksminuosi sprendamas mėgėjams skirtuose matematikos žurnaluose skelbiamus konkursinius uždavinius, ir tiek. Kai pasiseka, dar ir pinigų už tai galima gauti.

Profesorius apsižiūrėjo, apsičiupinėjo ir galiausiai susitelkė į lapelį, kabantį prie kairės kišenės.

– Aha... vadinasi, šiandien išsiunčiau lygties sprendimą į 37-ąją *Journal of Mathematics* numerį? Puiku, puiku, – sumurmėjo sau. Buvo praėjusios jau keliskart po aštuoniasdešimt minučių nuo tada, kai ryte išbėgau į paštą.

– Ajajai! Kaip negerai išėjo. Jei būčiau žinojusi, būčiau siuntusi greituoju paštu. Juk turbūt, jei ne pirmas pristatai teisingą atsakymą, piniginio prizos negauni? – sunerimau.

– Et, nėra jokios būtinybės siųsti greituoju. Žinoma, greičiau už kitus pateikti teisingą atsakymą irgi svarbu, bet jei sprendimas nėra elegantiškas, kam išvis stengtis.

– Teisingi uždavinio sprendimai gali būti elegantiški arba ne? – Kilstelėjau antakius.

– Žinoma!

Profesorius pakilo nuo stalo ir atitapsėjęs prie kriauklės, kur ploviau indus, pažvelgė tiesiai man į akis.

– Išties teisingas sprendimas neturės absoliučiai jokių spragų ir pasižymės tobulu tvirtumu bei lankstumu. Jokių vidinių prieštaravimų, vien harmonija, – pareiškė. – Netvarkingų, negražių, nervus tampančių sprendimų, net jei sprendinys ir teisingas, – nors vežimu vežk. Ar gali įsivaizduoti? Bėda ta, kad kaip neįmanoma paaiškinti, kodėl žvaigždės gražios, taip neįmanoma paaiškinti ir matematikos grožio...

Tai buvo turbūt pirmasis toks ilgas pokalbis su Profesoriumi. Nenorėdama išsklaidyti jo įkvėpimo, nustojau tarškinti indus ir oriai linktelėjau.

– Tavo gimimo data – antrojo mėnesio dvidešimtoji. 220. Žavingas skaičius. O dabar pažvelk į šitą. Gavau jį kaip apdovanojimą, laimėjęs rektoriaus rengiamą mokslinių esė konkursą transcendentinės funkcijos tema.

Jis nusisegė nuo riešo rankinį laikrodį ir prikišo man prie akių, kad geriau matyčiau. Tai buvo prabangus užsienio gamintojo daiktas, sunkiai suderinamas su Profesoriaus stiliumi.

– Išties, jums pavyko gauti puikų prizą.

– Nesvarbu, aš ne apie tai. Verčiau pabandyk įžiūrėti vačia išgraviruotus skaičiukus, gal pavyks.

Laikrodžio nugarėlėje buvo įrėžta: „Rektoriaus apdovanojimas nr. 284.“